

Titel:

(Abraham de Wiquefort) *Vervolg van de Fransche Tyrannie, in Duitsland, en voornamelijk in de Palts gepleegt* (Amsterdam: Jan Claesz ten Hoorn, 1674)

De transcriptie is vervaardigd door vrijwilligers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen.

In het boek staan steekwoorden in de kantlijn; die hebben we in deze transcriptie weggelaten.

{p. 1}

Vervolg van de
FRANSCH
TYRANNIE,

IN

DUITSLANT,

En voornamelijk in de PALTS gepleegt,

Met verscheide brieven van sijn Keurvorstelijke Hoogheit de Paltsgraaf aan sijn Kaiserlijke Majesteit, en aan verscheide Standen van 't Kaiserrijk, en der selfder antwoorden daar op, en het besluit der Rijkstanden, om aan sijn voorgedachte Hoogheit onderstant te doen.

Uit de Fransche taal vertaalt.

[illustratie]

T'AMSTERDAM,

By Jan Claasz. ten Hooren, Boekverkooper by 't oude Heere Logement. 1674.

{p. 2}

WAarde Leser, in 't begin van dit Jaar heb ik aan U vertoont de Fransche Tyrannie, en ongehoorde wreetheit, in ons waarde Vaderlant gepleegt; en dewijl ik bevonden heb dat het selfde niet onaangenaam van U heeft geweest, soo koom ik weêr voor U te voorschijn met een vervolg van de vertoning hunner baldadigheid en verwaantheit, in de landen van 't Kaiserrijk, en voornamelijk in de Palts, bedreven, tot krachtiger bewijs van hun verwaantheit, en ontdekking van hun oogwit, 't welk is de geheele Christenheit sich onderworpen te maken, gelijk gy uit het verhaal van hun bedrijf lichtelijk sult bemerken.

J. C. ten Hoorn.

{p. 3}

Kort en bondig Verhaal van de Fransche Tyrannie,

Aan de H^r. Keurvorst Paltsgraaf, tegen 't Verdrach van Munster, en de Constitutien van 't Kaiserrijk, so door de Gouverneur, en 't Garnisoen van Philipsburg, als door de deurtochten der Fransche heiren deur sijn Staten, en door de verovering van Germersheim, Etc. in de Palts gepleegt.

Uit het vierde Artijkel van het Vrede-verdrach, met de Koning van Vrankrijk gemaakt, 't welk begint, *Christianissime Majestati, Etc.* kan men lichtelijk sien op welke wijze de stadt Philipsburg aan de Rijn aan de Koning van Vrankrijk toegestaan is. Zie hier d'inhoud daar af: *De Kaiser, en het geheel Kaiserrijk staan toe en bewilligen, dat de Christelijkste Koning, en sijn navolgers in sijn Koninkrijk voor eeuwig recht sullen hebben, om, in staat van beschermers, Garnisoen en besetting daar in te houden, 't welk in een behorelijk getal sal bestaan, dat geen ergwaan aan de gebueren sal kunnen geven, en 't welk de Koning van Vrankrijk op sijn eige kosten en lasten sal onderhouden: Dat hy vryheit sal hebben om, soo te water, als te landt, deur het Kaiserrijk heen en weêr te trekken, om daar soldaten, {p. 4} krijgs-voorraat en andere nootsakelijke dingen in te brengen, soo dikwijls en menigmaal, als het noodig sal wesen; doch dat hy, boven de bescherming, bezetting en deurtocht, daar niets anders sal hebben te vorderen.*

Volgens d'inhoud van dit Vrede-verdrach hebben sonder twijffel de genen, die tot dese handeling behooren, geen ander oogmerk gehad, dan te beletten, dat de Keurvorsten, Vorsten en

Staten van het Kaiserrijk eenigsins, uit oorszaak van dese plaats, beladen, of daar af ontrust souden worden, en besonderlijk de genen, die'er geburen af zijn, en te voorkomen dat hun ondersaten eenig verlies en schade daar by souden lijden. Maar hoewel zijn Paltsgravelijke Keurvorstelijke Hoogheyt, sedert zijn herstelling in zijn Staten, getracht heeft alle eerbiedigheid, vriendschap, en recht van gebuurschap, 't welk hy aan hen verplicht is, te bewijzen, en hy van sijn zijde sich altijd daar in wel heeft gequeten; en hoewel in 't huwelijk, in 't jaar 1671. tusschen zijn Koninklijke Hoogheit, mijn Heer de Hertog van Orleans, en de Vorstin, dochter van zijn Keurvorstelijke Hoogheit, op het versoek van de Christelijkste Koning, gesloten, besonderlijk onder andere dingen overwogen heeft dat sulck een machtig huwelijks-verbondt grootelijks dienstig sou wesen tot de rust en veiligheid der geburige {p. 5} landen van Vrankrijk, en dat hy dieshalven aan hem nooit oorszaak om hem quaat aen te doen, heeft gegeven, hoewel hy ook, om aan de kroon van Vrankrijk alle schijn van hoop te benemen, om ooit iets op hem, of op sijn Staten te kunnen eisschen, niet gebrekkelijk is geweest in zich te schikken tot de huwelijks-gift, in 't huwelijks-verdrach beloofd, volgens de gewoonte, van alle tijden herwaarts in sijn Huis gebruikt, en het gedeelte der Staten 't welk hy bezit, te betalen, en sulks te sijner tijt aan sijn Hoogheyt, mijn Heer de Hertog van Orleans, bekent te maken; en daar beneffens, hoewel de huwelijks-gift noch niet betaalt is, om dat sijn Koninklijke Hoogheit, uit oorszaak van sijn heusheit en beleeftheit, de selfde noch niet heeft geëischt: soo moet echter dese verwyling niet sijn Keurvorstelijke Deurluchtigheid aangetegen werden, die altijd vaerdig heeft geweest, en noch is om de selfde te betalen, soo men slechts van d'andere zijde in de selfde tijt het geen uitvoert, dat men aan hem belooft heeft. Dit alles heeft echter niet belet, dat hy, sedert eenige jaren, wel hondert aanvallen heeft moeten lijden, soo van d'Intendenten der krijgsbenden van Vrankrijk, als van de Gouverneurs, en van de bezetting van Philipsburg, en alderhande inbreuken, tegen het klaarblijkelijk inhoud van het geseid Vrede-verdrag; {p. 6} gelijk men uit het volgende sal kunnen sien.

Voor eerst, Vrankrijk wil in der daat niet het recht der tolln van de waren betalen, die het langs de Rijn naar Philipsburg doet afsakken, van welke natuur sy ook kunnen wesen, uit kracht van 't geen, 't welk in 't verdrach geseigt is, *Dat het aan hem geoorloft sal zijn heen en weér te trekken, Etc.* Ja het wil niet lijden, dat de schuiten, die het doet afsakken, aan eenigen der plaatsen langs de Rijn daar sijn Keurvorstelijke Hoogheit een opgerechte tol heeft, sullen aanleggen, noch daar eenige rekening van de goederen geven, daar meê sy geladen zijn, en die sy naar die zijde voeren, hoewel men sulks de geheele werrelt deur gewent is te doen.

Ten tweeden, de gedurige verwisselingen der besettingen van Philipsburg sedert eenige jaren herwaarts hebben soo schadelijk en verderffelijk voor de landen van sijn Keurvorstelijke Hoogheit, die geburen van dese plaats zijn, geweest, dat sijn ondersaten seer sware ongemakken van de krijgsbenden hebben geleden, die naar het geseid Philipsburg trokken, of van daar quamen, ten meestendeel sonder het minste bericht daar af te geven, gelijk sulks, volgens de Constitutien van 't Kaiserrijk, rechtvaardig en billijk is, en dat dese sijn ondersaten ten meestendeel verdorven zijn, soo door de deurtocht der selfde krijgsbenden, {p. 7} en door d'inlegeringen, die sy by hen hebben genomen, als door de baldadigheden en geweldnaryen, die sy'er gepleegt hebben; daar door sy ook genootsaakt zijn geworden hun land te verlaten, om sich elders te vertrekken. En hoewel d'ondersaten, door 't bevel van mijn Heer de Keurvorst, aan dese krijgsbenden, in hun gaan en keeren, broot, wijn, toespis, voeder, en andere levens-middelen voor een redelijke prijs, en op hoop van voort daar af betaalt te worden, gelijk versproken was, verschaft hebben, soo is sulks niet alleenlijk noch onbetaalt gebleven, hoe seer men ook daar over by de Intendenten, of by d'andere bedienaars van Vrankrijk aangehouden heeft: maar d'arme landlieden selven, die alreê niet dan te veel bedorven waren, zijn noch daarënboven gedwonngen geworden sulks voor hen te brengen, of aan te schouwen dat het selfde hen door geweld ontnomen en afgerooft wierd.

Wijders, besondere partyen, van de besetting van Philipsburg afgescheiden, hebben dikwils legerplaats in de landen van sijn Hoogheit genomen, en zijn, naar hun believen, dwars deur sijn Staten getrokken, sonder eenig bericht daar af aan sijn Amptlieden, of Baljuwen te geven. Don Calvo onder anderen, in 't voorgaande jaar met sestig paerden over de gront van {p. 8} Heidelberg, en te Ladenburg over de Nekker trekkende, om sich by 't Fransche heir te voegen, 't welk toen by

Asschaffenburg gelegert was, wilde niet lijden dat de Amptlieden, of Baljuwen van zijn Keurvorstelijke Hoogheit hem geleidden, gelijk de gewoonte is. In tegendeel, hy braakte veel smadelijke woorden uit tegen de persoon van zijn Keurvorstelijke Hoogheit, die zijn klachten daar over aan het Hof van Vrankrijk deê vertoonen, daar men niet een eenig woort tegen dese Krijgsoverste sprak; so veer was 't van daar dat men hem daar over sou bestraffen; ja men klaagde selfs hier over, dat zijn Keurvorstelijke Hoogheit sich tegen zijn deurtocht had gestelt, met bericht aan zijn Hoogheit, dat hy sulks niet tegen de schuldigen moest op nemen, maar zijn beklag daar over aan zijn Majesteit doen; 't welk regelrecht strijd tegen de Constitutien van 't Kaiserrijk, en tegen het vredeverdrach, 't welk in dese woorden hier af spreekt. *Maar soo dikwils, en menig malen, als men, om welke oorszaak, en in wat tijd het ook is, krijsbenden deur de Staten, of langs de grensen van anderen wil geleiden, sal men verplicht zijn hen op d'eige kosten, en lasten van de geen, aan de welk sy behooren, te doen deurtrekken, sonder den genen, deur welker landen sy sullen trekken, eenige schade en verlies aan te doen, en met al* {p. 9} *'t geen, 't welk de Constitutien van 't Kaiserrijk, op d'onderhouding der vrede bevelen, nauwkeuriglijk te onderhouden.*

Vrankrijk heeft ook, sedert eenige tijd herwaarts, aangevangen te Philipsburg tot verscheide malen schepen, die de Rijn afquamen, aan te houden, schoon sy aan de Staten van 't Kaiserrijk, die sonder tegenspreken vry waren, toebehoorden. Het deê ook, in 't voorgaande jaar, daar een brug over de selfde vloet maken, soo om te beter de scheepvaert, en de vryheit van de koophandel te beletten, als om de krijsbenden, die het, boven de besetting, daar in had, daar over te doen trekken, tot groote schade en verderf van alle de geburen daar omtrent, en bysonderlijk van zijn Keurvorstelijke Hoogheit.

Dat meer is, in de selfde tijd, daar in zijn Christelijkste Majesteit aan zijn keurvorstelijke Hoogheit betuigingen van zijn gunst en vriendschap deê doen, soo door een van zijn brieven, als door de mont van de Markgraaf d'Arcy, zijn bovengewone Afgevaerdigde, en terwijl hy hem deê versekeren dat hy, als van zijn beleid seer wel vernoegt zijnde, voor zijn welstant sou sorgen, was men besich een groote weg op een plaats in de landen van zijn Hoogheit, daar af zijn recht en besitting niet in verschil staat, wat vertoning, of betuiging {p. 10} hy ook daar tegen deê, te maken, soo om het heir van Vrankrijk naar dese brug te brengen, als om het selfde soo veel gemakkelijker daar over te voeren. Men kapte hier toe alle de schone eike bomen af, die in de plaats stonden, dewelke men daar toe afgesteken had, te weten in de bosschen van Mechtersheim, die daar door verwoest zijn geworden, en seer groote schade hebben geleden.

Ik verswijg noch de stoutheit, die de Gouverneur toonde in aan zijn Keurvorstelijke Hoogheit, en aan zijn Baljuwen te [lees: toe] te schrijven. De Marckgraaf d'Arcy, Afgevaerdigde van Vrankrijk, noch by de Keurvorst zijnde, eischte van hem dat hy aan zijn Ondersaten sou bevelen, dat sy meê aan dese weg, en tot verbetering der bolwerken van de plaats souden komen arbeiden: en toen zijn Keurvorstelijke Hoogheit daar af verbaast was, en klachten daar over aan dese Bedienaar deê, en toen zijn Baljuwen, of zijn andere Amptlieden weigerden sulks te doen, om dat sy geen ordening, of verlot van de Vorst, hun meester, daar af hadden, sond men een deel der krijsbenden van de besetting uit Philipsburg, om de kastelanye van Wersau, Ruilingen en Hokenheim, twee dorpen, in 't gebied van Heidelberg, aan dese sijde van den Rijn gelegen, uit te plunderen. Sy {p. 11} quamen'er ter middernacht, overweldigden de huizen en kelders, beroofden d'inwoonders, handelden hen qualijk, en keerden met hun roof weêr naar Philipsburg.

Andere benden van de selfde besetting, hun legerplaats over de Rijn, in 't gebied van Germersheim, genomen hebbende, plaagden daar d'ondersaten van zijn Hoogheit in dier voegen, dat sy, dreigende hen te verdelgen, eindelijk gedwongen waren dese weg te helpen maken, om 't geweld der Franschen te voorkomen, en sulke overlast te doen ophouden.

Ik spreek noch niet van wel duysent andere geweldenarijen, die door de besetting van Philipsburg byna alle dagen in de Palts, soo aan dese, als aan gene sijde van de Rijn, bedreven zijn; tot dat eindelijk de Marckgraaf van Vaubrun, Lieutenant Generael in de heiren van Vrankrijk, in de maant van October lestleden op dese brug over de Rijn getrokken, met een heir van vier of vijf duysent mannen, aan zijn Keurvorstelijke Hoogheit verlot, van te Ladenburg over de Nekker te trekken, deê versoeken om sich by 't heir van mijn Heer de Turenne in Frankenlant, daar het toen

gelegert was, te vervoegen, met belofte van sijn krijgsbenden in goede tucht te houden, alles, dat men aan hen sou verschaffen, met gereet gelt te betalen, en hun {p. 12} deurtocht soo veel, als hen mogelijk was, te verhaesten. Hoewel sijn Keurvorstelijke Hoogheit dit niet toestond, dan op de voorgedachte voorwaarden, soo liet men echter niet na, tegen de gegeve belofte, by de brug, die men over de Nekker geslagen had, om de krijgsbenden daar over te voeren, stil te houden, en de soldaten, naar sijn believen, in de dorpen daar omtrent te legeren, daar af d'inwoonders gantschelijk verdorven zijn. Ja men bleef'er soo lang gelegert, tot dat de Markgraaf van Turenne, met sijn heir ('t welk eenige tijdt in de Bovenkreits van de Rijn, en in d'andere Kreitsen van 't Kaiserrijk, grensen van de voorgedachte Kreits, soo aan dese, als aan d'overzijde der vlooden de Rijn en Main, die'er af bedorven zijn, gelegert had geweest) de Staten van sijn Keurvorstelijke Hoogheit naderende, verlot versocht om daar deur te trekken, en te legeren op de selfde voorwaarden, als de Markgraaf van Vaubrun, volgens de Constitutien van het Kaiserrijk. Sijn Keurvorstelijke Hoogheit, die syn Landen genoeg verwoest zag, sedert de leste oorlog van Duitslant, en de gene van Lotteringen, daar af sy noch niet tot bedaring hadden kunnen komen, wendde alle mogelijke vlijt aan, tot sulks te beletten, om dese vermeerdering van elenden, voor de welken sy bloot gestelt waren, te {p. 13} voorkomen, of, in geval dit niet wilde gelukken, en indien dit heir nootsakelijk over de Nekker en Rijn moest trekken, om in sijn winter-legering te geraken, ('t welk sijn Keurvorstelijke Hoogheit niet kon beletten, uit oorsaak van de stant der saken, en de gelegenheit van sijn lant) op dat sijn Ondersaten ten minsten d'uitwerking der beloften souden genieten, die 't Hof van Vrankrijk, en des selfs krygsoversten soo dikwils aan hem gedaan hadden, te weten van de deurtocht en verhaesten, en het selfde in goede tucht te houden. Sijn Keurvorstelijke Hoogheit heeft dit echter niet kunnen verwerven, maar in tegendeel met verdriet moeten aanschouwen dat syn landt verdelgt, en syn onderdanen en beste gronden verwoest wierden, en dat de Fransche heiren d'ope vlekken, de dorpen, en de lanthuisen, soo wel aan dese, als aan d'andere syde van de Rijn en Nekker, vernielden, en veel andere plaatsens, eenige mijlen van hun legersteden af gelegen, verdelgden, terwyl de Franschen, sonder gestraft te worden, op de groote wegen stroopten, de reisigers gevangen namen, d'arme onderdanen doot sloegen, hun huizen verbrandden, hun wyven en dochters verkrachten, over al plonderden, de klokken wechvoerden, de wijngaarden, hoven en tuinen vernielden, en dit in sulk een over-{p. 14}maat, dat het niet mogelijk was, dat openbare vyanden meer souden kunnen doen, sonder selfs de kerken, kerkhoven, kasteelen, kastelanyen, en andere huizen, eigentlijk aan syn Keurvorstelijke Hoogheit toebehoorende, te sparen, ja soo weinig als de beslote steden. Want hoewel d'inwoonders daar Sauvegarden, die van de Veltoversten van 't Fransche heir daar gestelt wierden, met groote kosten en lasten hielden, die van d'inwoonders betaalt moesten worden, soo wierden sy echter van gehele benden, selfs door krygsoversten van Staat beleid, aangetast, en in dier voegen, gelijk wy gesezt hebben, vermeerstert, als sy niet machtig genoeg waren, om sich tegen soodanige geweldenaryen te stellen. In deser voegen wierden het grootste gedeelte van de Palts aan weersyden van de Rijn en Nekker, en het Graafschap van Sponheim, 't welk sijn Keurvorstelijke Hoogheit onverdeelt met het huis van Simmeren en Baden besit, gantschelijk verwoest, uit oorsaak van de deurtocht en 't verblijf van sulk een ontuchtig heir, gedurende de tyt van ses geheele weken, in de welken daar in veel tonnen gouts aan schade wierd geleden, volgens de schatting en blijken, naar styl van rechten daar af bygebracht. Ik swijg nog van 't Palsgraafschap van Simmeren, 't welk sijn Keur-{p. 15}vorstelijke Hoogheit onlangs heeft geerft, en dat niet beter is gehandelt, dan syn eigen.

En hoewel sijn Keurvorstelijke Hoogheit expressen naar Vrankrijk, en aan de Veltoversten van de Christelijkste Koning heeft gesonden, om aan hen, so wel als aan sijn Majesteit, over de baldadigheden en gewelden te klagen, die syn heiren, en de besetting van Philipsburg in sijn Staten en Landen hadden bedreven, en noch bedreven, tegen d'inhoud van het Munstersche Vrede-verdrach, en niet tegenstaande de beloften, die sy plechtelijk daar af hadden gedaan, en de versekeringen, die sy tot verscheide malen daar af gegeven hadden, en besonderlijk in de leste deurtocht, die 't heir in sijn Land had gedaan, gedurende de welke sijn Keurvorstelijke Hoogheit over de baldadigheden, die het daar bedreef, aan de Velt-oversten heeft geklaagt, en door de Heer van Stein Callenfels, Raatsheer in sijn geheime Raad, en Grootmeester van sijn Hof, aan hen heeft

doen versoecken dat sy daar in souden versorgen; soo heeft hy echter niets daar af konnen verwerven [lees: verwerven], noch de minste voldoening, of vergoeding der schaden en verliesen, die hy geleden heeft, soo voor sijn eige persoon, als ten opsicht van sijn ondersaten, bekomen. In tegendeel, men heeft dit alles willen rechtvaardigen, met sich enkelijk en {p. 16} gantschelijk op de rampen van d'oorlog te verontschuldigen, en te seggen dat sy van een onvermijdelijke nootsakelijkheid zijn, en daar benefens by te brengen, dat het onmogelijk is, gelijk men voorgeeft, sulc een talrijk heir, als dit is, de goede ordeningen, die men aan 't selfde gegeven had, te doen onderhouden: ja men wierp dit ook op andere redenen en oorsaken, van de welken men, gelijk gesegt wierd, niet gehouden was rekening te geven.

Toen sijn Keurvorstelijke Hoogheit hier over voor 't aanstaande de Staten en ondersaten, die God, de Kaiser, en 't Kaiserrijk aan hem vertrouwt hebben, van gelijk geweld, en soodanige overlast wilde beschutten, en daar toe de twee geburige Kreitsen, van Frankenlant en Swaben om Kreitselijke bystant had versocht, volgens d'inhoud der Constitutien van 't Kaiserrijk, te weten die van d'ordonnantie van d'uitvoering, en die van 't verdrach, te Munster gemaakt, en ook sijn Kaiserlijke Majesteit om onderstant aangesocht had, van de welk hy een gunstige antwoord verkreeg, soo quam, in Februarius lesteleden, by sijn Keurvorstelijke Hoogheit een ander Afgevaardigde van de Koning van Vrankrijk, te weten de Markgraaf van Bethune, die, de geloofs-brieven, de welken hy van de Koning sijn meester had, overgelevert hebbende, onder ande-{p. 17}re dingen, in de verhooring, die sijn Keurvorstelijke Hoogheit aan hem toestond, in tegenwoordigheid van sijn geheime Raad, voorstelde dat hy aan sijn Keurvorstelijke Hoogheit aanbood de mediatie en bemiddeling van sijn Koning over 't verschil, tusschen de Heer Keurvorst van Ments, en sijn Keurvorstelijke Hoogheit voorgevallen, ter zake van d'erffenis van Bokelheim, het welk hem, door de doot van wijlen de Hertog van Simmeren, aangestorven is; en daar by voegende dat hy sijn Keurvorstelijke Hoogheit versekerde van sijn Majesteits vriendschap, en aanbood voldoening aan hem te geven over de schade en 't verderf, die de heiren van Vrankrijk genootsaakt hadden geweest te doen, met deur de Staten van sijn Keurvorstelijke Hoogheit te trekken, tot groote droefheit van sijn Majesteyt. Maar toen men van de dadelijkheit van dese voldoening, en van de vergoeding van soo veel schaden, die byna niet te vergoeden zijn, begon te spreken, stelde hy niets anders voor, dan dat de Koning, sijn Meester, Vrede met de Heeren Staten der vereenigde Nederlanden makende, trachten zou hen te verplichten aan sijn Keurvorstelijke Hoogheit de verwoesting, die sijn heiren daar gedaan, en de schaden, die hy daar af geleden had, te doen vergoeden.

Hy seide vervolgens, dat sijn Christelijk-{p. 18}ste Majesteyt bericht had, dat sijn Keurvorstelijke Hoogheit gezint was sich met sijn Kaiserlijke Majesteit, en met d'andere Standen van 't Kaiserryk te verbinden, en dat hy hun krijsbenden tot syn bystant wilde doen komen, en hen in syn plaatsen brengen; 't welk nootsakelijk den Koning moest mishagen, en groote argwaan in hen ontsteken. Hy voegde hier noch by, dat syn Keurvorstelijke Hoogheit neuteraal en generly moest blyven, en geen onderstant van elders versoecken; en dat hy alleenlijk op de vriendschap, op 't woort, en op de beschutting van de Koning, syn Meester, moest steunen, die machtig genoeg was om hem tegen alle aanvallen te beschermen.

Syn Keurvorstelijke Hoogheit, hem bedankt hebbende over de versekering, die hy van syn Majesteits vriendschap aan hem had gegeven, de welke hy in seer hooge achting hield, antwoordde aan hem op d'andere voorstellingen, soo in persoon, als door de mont van syn Raatsheeren van Staat, en geheime Raad, hier toe gemagtigt; dat dese betuigingen geensins met d'uitwerkingen, die men daar af zag, over-een-quamen: dat men, toen de landen van syn Keurvorstelijke Hoogheit gantschelijk verdorven waren door de leste deurtocht van het Fransche heir, 't welk hen op soodanig een wyse had gehandelt, dat openbare vyanden nooit {p. 19} erger souden hebben konnen doen, en toen syn Keurvorstelijke Hoogheit tot verscheide malen aan 't Hof van Vrankrijk daer over had geklaagt, nooit daar naar had willen luisteren, en noch minder eenige voldoening daar over aan hem geven: dat het belachelijk was hem, soo veel syn gelede schade aangaat, op de Heeren Staten te wijzen; dat het seer onseker was wanneer, en hoe sy Vrede met Vrankrijk souden maken, en of sy de minste voldoening aan hem souden toestaan: dat syn Keurvorstelijke Hoogheit sich altijd Neutraal

had gehouden, en sich nooit directelijk of indirectelijk met d'oorlog van Hollant had bemoeit: dat hy niets anders socht, dan de rust van 't Kaiserrijk, en die van syn eige Landen, en van syn geburen, en niet versocht, dan vergoeding van d'onuitspreekelijke schade, die men hem aangedaan had, en eenige vaste en bondige versekering van dat hy voor 't aanstaande niet meer bloot sou staen voor soo geweldige handelingen, als desen waren, noch voor d'eigensinnigheden van eenige bedienaars van Vrankrijk, noch ter bescheidenheit van syn krijgsbenden, en van hun Veltöversten, noch ter believeen der Gouverneurs van Philipsburg: dat syn Keurvorstelijke Hoogheit, als een Lid, en getrouw Vorst van 't Kaiserrijk, de bystant van de Kaiser, als des selfs Hooft, aan 't welk hy {p. 20} met eed was verbonden, en van 't welk hy sich soo weinig, als van het Kaiserrijk, mogt en moest afscheuren, had versocht; gelijk ook d'onderstant der Kreitsen, die naest aan syn Staten zyn, volgens de Constitutien en gesteltheden van 't Kaiserrijk, tot de verdediging van syn landen, en om de geweldenaryen, die de vreemdelingen daar in soudon willen doen, af te weeren: dat men dese onderstant aan hem had beloofd, en dat Vrankrijk dit te minder quaat moest achten, en soo veel te minder ergwaan daar op vatten, om dat het in 't Vrede-verdrach van Munster beloofd had de Constitutien, gemaakt om het Kaiserrijk in rust te houden, en besonderlijk d'ordering van d'executie, t'onderhouden. Zie hier d'eige woorden van 't Verdrach: *En op dat d'algemeene Vrede te beter onderhouden sou worden, soo moet men de Kreitsen weer in hun geheel stellen: en soo haast als'er eenige beginselen van onrusten, of beroerten, waar het ook sou mogen wesen, sullen te voorschijn komen, soo moet men het geen waar nemen, dat in de Constitutien van 't Kaiserrijk, d'uitvoering en onderhouding van de Vrede aangaande, gestelt is.*

De Markgraaf van Bethune, Afgevaardigde van syn Christelijkste Majesteit, vertrok terstont, na syn eerste verhooring, om een keer naar Rijnhausen en Wagheusel, seker Convent by Philipsburgh, te doen, {p. 21} en daar met de Markgraaf van Vaubrun, een der algemene Luitenanten van de Fransche heiren, te spreken. Syn Keurvorstelijke Hoogheit keerde in de volgende dag weêr naar Frederijksburg, en was 'er niet soo haest gekomen, of men bracht aan hem een tijding, die syn Keurvorstelijke Hoogheit niet verwachtte; te weten, dat syn Stadt Germersheim ingenomen was. D'algemene Stedehouders, Rochefort en Vaubrun, alle de Fransche krijgsbenden, die sedert eenige tijt in Borgonje, Elsas en Lotteringen hadden geweest, te samen vergadert hebbende, waren onversiens de Rijn, en de Palts genadert, en in syn lant van Germersheim getreden. Sy versekerden sich terstont van de Hooftstadt, daar geen anderen in waren, dan de Stedelingen, en eenige Lantlieden; om dat syn Keurvorstelijke Hoogheit, niet gelovende dat hy vyanden had, sich niet kon inbeelden dat hy aangetast sou worden; behalven dat de plaats niet in staat van tegenweer was, en dat dartig krijgslieden, die daar in de burgt in besetting lagen, sich flauhartiglijk, sonder eenige tegenweer te toonen, tegen hun plicht, en tegen d'eed, die sy daar af hadden gedaan, overgegeven hadden. En hoewel de Heer van Beauvisé, hun Brigadier generaal, aan de Stedelingen had beloofd dat men hen geen overlast sou aandoen, soo waren sy 'er niet soo haast binnen {p. 22} gekomen, of hun krijgsbenden bedreven 'er wel hondert vyandelijke daden, en namen het zilver, de wijnen en d'andere voorraat wech, die syn Keurvorstelijke Hoogheit daar had. Sy brachten vervolgens besetting in de Burgt, en in de Stadt, en stelden 't geheele landt daar omtrent onder schatting; en dit alles onder een beuzelachtige schijn en dekmantel, die boosaardiglijk toegestelt was, namelijk van een tractaat in 't Latijn, 't welk, gelijk men voorgaf, tusschen de Kaiser en syn Keurvorstelijke Hoogheit gemaakt was, rechtstrijdig tegen de Koning van Vrankrijk; schoon syn Hoogheit het selfde nooit gesien, veel minder het selfde geratificeert en bekrachtigt heeft, gelijk uit het volgende klaarlijker sal blijken.

Dewyl syn Keurvorstelijke Hoogheit seer verbaast was, en niet wist wat hy sich van sulck een onverwachte handel sou inbeelden, selfs in die oogenblick, in de welk men so veel versekeringen van de vrientschap des Christelijkste Konings aan hem gaf, soo sond hy voort een Trompetter, met een brief aan dese twee algemene Stedehouders, om naar d'oorsaek van dese inval te vernemen. Hy deê ook reden hier af vorderen aan de Markgraaf van Bethune, Afgevaardigde van Vrankrijk, die noch by syn Keurvorstelijke Hoogheit was. Vau- {p. 23} brun verwaerdigde sich niet om daar op te antwoorden. Rochefort antwoordde daar op, en seide met groote verwaantheit, *Dat hy d'eer had van*

een Franschman gebooren, en ondersaat van de grootste Koning der aarde te zijn, aan de welk alleen hy reden van sijn werken had te geven.

Bethune, Afgevaerdigde van Vrankrijk, deê wel hondert Complimenten daar over aan syn Hoogheit, om aan hem te betuigen dat hy 'er over bedroeft was, uit oorsaak van mijn Heer de Hertog, en Mevrouw de Hertogin van Orleans, als een seer verplicht dienaar van hen zijnde, en by gevolg ook van syn Keurvorstelijke Hoogheit. Hy betuigde aen hem, dat hy niets van dit alles wist, dat dese bevelen, na syn vertrek uit het Hof, aan dese Veltoversten gesonden moesten wesen, dat hy niet wist wat de Koning verplicht mogt hebben op dese wyse te handelen, en dat hy om dese oorsaak een Courier aan beide sou senden, om de waarheit daar af te vernemen.

Men heeft echter verstaan dat een der Volmachtigden van Vrankrijk te Keulen alreê voor een sekere saak aan mijn Heer de Mediateur, of Bemiddelaar voorgedragen had, dat hy wel bericht was dat de Koning, syn Meester, bericht had van het sluiten van een verdrach te Weenen, tusschen de Raatsheeren in de geheime Raat van de {p. 24} Kaiser, en de Secretaris van de selfde Staat van mijn Heer de Keurvorst Paltsgraef, volgens het welk syn Keurvorstelijke Hoogheit de Stadt en 't kasteel van Germersheim sou overgeven, en besetting van de Kaiser, tot versekering van syn Kaiserlijke Majesteit, daar in ontfangen; en dat syn Christelijkste Majesteit, om dit alles te voorkomen, geraden had gevonden de Markgraaf van Bethune aan syn Keurvorstelijke Hoogheit te zenden, om hem, gelijk wy alreê gesegt hebben, van syn vriendschap te versekeren, en voor 't aanstaande aan hem de selfde aanbiedingen, die voor 't verleden aan hem gedaan waren, met bevel van dat hy, syn Keurvorstelijke Hoogheit niet geschikt vindende om hen aan te nemen, sulks aan syn algemene Stathouders, Rochefort en Vaubrun, bekend sou maken, om de bevelen, die syn Majesteit alreê aan hen gesonden had, uit te voeren, en sich van de Stadt, en van 't kasteel van Germersheim te versekeren.

Hier uit kan men lichtelijk sien dat dit een ongehoorde executie en uitvoering is, op enkel vermoeden gegrontvest, en dat Vrankrijk het selfde genomen heeft, sonder eenige sekerheit van 't besluit van 't Verdrag te hebben, 't welk, gelijk het voorgeeft, tusschen de Kaiser, en syn Keurvorstelijke Hoogheit gemaakt sou zyn; self terstont na dat de Markgraef van Bethune, des selfs Af-{p. 25}gevaardigde, voor d'eerste mael verhoort was, eer hy eenige stellingen aan syn Keurvorstelijke Hoogheit gedaan, en eer de selfde eenige stellige anwoort op het voorgestelde gegeven heeft, of gegeven kon hebben, en sonder daar af tot syn Keurvorstelijke Hoogheit te spreken, gelijk redelijk was dat gedaan moest worden, eer men tot dadelijkheit uitborst.

Toen de Courier, de welk van de Markgraef van Bethune aan dese twee algemeene Stedehouders was gesonden, ondertusschen weêrgekeert was, versocht dese Afgevaerdigde voor de tweede maal gehoor by zyn Keurvorstelijke Hoogheit, aan de welke hy bekend maakte dat hy iets van seer groot gevolg aan hem voor te stellen had. Dit gehoor wierd aan hem toegestaan; en hy vertoonde daar in, dat de Koning, syn Meester, van goeder hant had verstaan, dat syn Keurvorstelijke Hoogheit een Ligue met de Kaiser, regelrecht tegen Vrankrijk aan, had gemaakt, en dat hy, tot bewijs daar af, het selfde, in Latijn gemaakt, en tusschen twee der voornaamste Bedienaars van de Kaiser, en de Secretaris van syn Keurvorstelijke Hoogheit getekent, aan hem kon toonen, door 't welk de gedachte Keurvorst aan syn Kaiserlijke Majesteit beloofde te leveren syn Stadt en kasteel van Germersheim, daar af de Koning, syn Meester, genootsaakt had {p. 26} geweest sich te versekeren, uit oorsaak van de naby-gelegenheit van syn Vesting Philipsburg.

Zyn Keurvorstelijke Hoogheit versekerde hem hier op met syn woort, en vertoonde meer dan genoeg aen hem, dat hy dit Tractaat nooit gesien, veel minder geratificeert, of bevestigd had, en dat hy by syn Kaiserlijke Majesteit niets anders had doen handelen dan 't geen, dat men in de brief kan sien, die syn Keurvorstelijke Hoogheit aan hem had geschreven, met de dagh-teekeningh van d'achtiende van December, 1673. daar by hy niets versocht, dan 't geen, dat met de Constitutien van 't Kaiserrijk, en met de plicht van een syner Keurvorsten over een komt, die onwedersprekelijk verplicht is op syn behoudenis te denken. Hy betuighde hier noch by, dat hy nooit gesint had geweest, en noch niet gesint was dese plaats in handen van syn Kaiserlijke Majesteit te leveren; daar hy noch byvoeghde dat, schoon hy daar toe gesint was, gelijk hy in tegendeel niet was, Vrankrijk echter geen reden en oorsaak had om sich daar tegen te kanten, of sulks quaat te keuren in

de persoon van syn Keurvorstelijke Hoogheit, die een Keurvorst van 't Kaiserrijk was, en de welk aan syn behoudenis veel gelegen was. Wyders, dat men te voren sijn Keurvorstelijke Hoogheit had moeten hooren, en syn mening en insichten aan 't Hof van Vrankrijk bekend te maken, en de bevelen verwachten, die daar op gekomen konden hebben, eer men soodanige geweld, en sulke handelingen had aangevangen, die by de Christenen by-na ongehoort, en op enkele vermoedens, en valsche aanbrengingen, gevest zyn. En toen syn Keurvorstelijke Hoogheit vervolgens aan dese Bedienaar deê verstaan, dat hy het kasteel, en de stadt van Germersheim weêr in hun voorgaande staat behoorde te doen stellen, en de vryheit der Bevelhebbers van syn Keurvorstelijke Hoogheit, die men gevangen wech gevoert had, te bevorderen, en ter selfde tijt te trachten de Fransche krijghs-benden uit syn Staten en Landen te doen vertrecken, en te weech te brengen dat zy'er geen meer vyandelijckheit souden bewijzen; antwoordde de selfde aan hem, dat dit niet in sijn macht stond, maer dat hy sich by dese twee algemeene Stede-houders sou vervoegen, om met hen daar af te spreken, gelijk hy dêe. De Bevel-hebbers van syn Keurvorstelijke Hoogheit wierden daar na in vryheit gestelt, en weêr naar huis gesonden, doch ten meestendeel geheel naakt. Maar het was onmogelijk de Fransche krijghsbenden uit Germersheim, en uit de Palts te doen vertrekken, ja soo weinigh, als de vyandelijcke da-den, die sy daar in pleegden, te doen ophouden. In tegendeel, sy versekerden sich oock van Seltz, en Hagenbach, twee kleine steden van sijn Keurvorstelijke Hoogheit, aan de Ryn gelegen, daar dese twee algemeene Stede-houders soodanige besetting, als hen goet dacht, in brachten. Sy wilden vervolgens het geheel lant daar omtrent verplichten tot schatting aen hen te betalen, en deden eenige tijt daar na het kasteel springen, en de muren van Seltz nederwerpen, gelijk ook die van Germersheim.

Tot besluit hebben wy noch te seggen, dat de Marckgraaf van Bethune, gedurende het geheel beloop van sijn handeling, soo met syn Keurvorstelijke Hoogheit, als met des selfs Commissarissen, uit syn geheime Raat hier toe gedeputeert, syn voorstellingen nooit by geschrift wilde geven, hoe ernstighlijck syn Keurvorstelijke Hoogheit daar op aanhield, om soo veel te beter des Konings mening te kunnen begrijpen, en op het geen, dat hy versocht, een soo veel te klaarder besluit te geven; ja dat hy niets voorstelde, dan by forme van redenering, en met soo groote onsekerheit en verscheidenheit, dat hy veinsde in de volgende dagh niet te weten wat hy in de voorgaende voorgesteld had, of het selfde in een geheel strijdige sin wilde veranderen; gelijk men {p. 29} klareljck genoeg uit d'antwoort kon bemercken; die hy gaf, toen men aan hem vraagde, of hy van de Koning, syn meester, volkome macht had om over de Neutraliteit, of generleyschap, die hy voorstelt had, te handelen: daar op hy opentlijck beleed, dat hy geen had, maar dat hy te weech sou brengen dat hy de selfde binnen weinigh dagen sou bekomen, soo syn Keurvorstelijke Hoogheit daar toe gesint was, terwijl hy ter selfde tijt te kennen gaf, dat hy by dese Neutraliteit, die hy van wegen de Koning, syn Meester, aanbod, niets anders verstond, dan dat syn Keurvorstelijke Hoogheit aan de Fransche krijghsbenden deurtocht deur syn Staten sou geven, en de selfde aan alle anderen weigeren: 't welck geen Neutraliteit, maar een formele partyschap geweest sou hebben.

Alle de genen, die de moeiten doen van dit waarachtig verhaal sonder vooroordeel te lesen, sullen lichtelijck kunnen oordeelen, dat het onmogelijk was dat syn Keurvorstelijke Hoogheit op dese wijze soo veel schaden en verwoestingen, die syn Staten en Landen van de besetting van Philipsburg, en van de Fransche heiren hebben uitgestaan, kon lijden, om dat hy, in de voortgang van alle de geweld, en ongerechtigheden, die men hem sedert eenige tijt aengedaen heeft, niets gedaan heeft, {p. 30} 't welck niet conform is met de Constitutien van 't Kaiserrijk, en besonderlijck met d'ordering van d'executie, of uitvoering, en met het verdrach van Munster, en 't welck een Keurvorst, of getrouwe Stant van 't Kaiserrijk niet verplicht is te doen, om de stat, en ondersaten, die Godt, de Kaiser, en het Kaiserrijk aen hem vertrouwt hebben, van alle verdrukkingen te beschutten: 't Welk ons krachtelijck doet hopen dat alle de getrouwe Standen en Leden van 't Kaiserrijk, aengeprikkelt van een ware yver tot de behoudenis van de Duitsche vryheit, en van die van hun Vaderlandt, gelijk oock om de Vrede van 't Kaiserrijk, die hen soo dier gekost heeft, sich by de Kaiser, hun Opperhoofd, sullen voegen, en, volgens syn voorbeeld, dat lof waardig is, syn Keurvorstelijke Hoogheit bystaan, en hun krachten by de synen voegen, om hem te helpen soo gevarelijcke handelingen, en van soo groot belang, als dese, tegen te staan: de welcken klareljck

toonen dat Vrankrijk geen oogemerck heeft, dan het bovendeel van de Ryn, het Paltsgraafschap, en d'andere standen van 't Kaiserrijk, die 'er aanpalen, (daar onder eenigen zyn, die niet minder onmeêdogentlijk door de Fransche syn gehandelt, als de genen van syn Keurvorstelijke Hoogheit, gelijk men sien kan uit de Memorien, die syn Kaiser- {p. 31} lijke Majesteit, door syn Commissarissen te Regensburg, op de tiende van dese maant Maart, heeft doen vertoonen) en dit om hen onder syn gehoorszaamheit te brengen, of ten minsten d'inwoonders naer syn believen te schikken, en de besitters daar af als Souverain te handelen.

Te Frederiksburg , de twintighste van Maert, 1674.

[illustratie]

{p. 32}

Verscheide brieven van syn Keurvorstelijke Hoogheit de Paltsgraef aan syn Kaiserlijke Majesteit, en aan verscheide Standen van 't Rijk, en der selfder antwoord daar op, en het besluit der Rijksstanden, om aan sijn voorgedachte Hoogheit onderstant te doen.

Copie van een Brief van de Keurvorst Paltsgraaf aan de Vorsten, Directeurs der twee Kreitsen van Frankenlandt, en Swaben, gedagtekent de 14 van November, 1673.

WY kunnen niet nalaten aan u bekent te maken dat, na dat de Christelijkste Koning de brug, die hy te Philipsburg over de Rijn heeft gelegd, en de groote wegh, die derwaarts strekt, deur onse bosschen van Germersheim had doen maken, sonder verlof daar toe van ons te versoeken, de krijgsbenden, en de heiren van Vrankrijk, die sedert eenige tijt in dese Kreits, en in de andere gebuerige Kreitsen, op de landen van 't Kaiserrijk, syn geweest, onder het beleid van de Maarschalk de Turenne, in staat van Generaal, en van de Mareschalk de Vaubrun, in staat van Leger-Maarschalck, en die, door hun heen en weêr trekken, hen ten naasten by verdorven, of seer beschadigt hebben, eindelijk aan onse landen zijn gekomen, de deurtocht daar af hebben versocht, en verlof van daar in te mogen legeren, mits betalende, en met belofte van goede ordening te houden. En dewijl d'Oversten van dit heir ons gedurighlijk in dese hoop onderhielden, en versterckten, gelijk ook het Fransch Hof, door de versekeringen, die het daar af aan ons deê geven, soo wilden wy hen niet beletten hun vertrek te nemen, en sich, langs de Nekker en de Rijn, in hun winterlegeringen te vertrekken, te meer dewijl het toen aan ons onmo- {p. 33} gelijk was anders te handelen, uit oorsaak van de staat en gelegenheit onser landen, die niet toelieten dat men sich daar tegen stelde. Wy hebben echter dese ongeneucht gehad dat wy aangeschout hebben, dat hy, in plaats van spoedighlijk, en in goede ordening deur te trekken, gelijk beloofd was, alle ontucht en baldadigheit, die men bedencken kan, hebben bedreven, niet alleenlijk in de vlekken, dorpen, en lanthuysen, daar sy sich legerden, maar selfs in de plaatsen, en op de wegen, eenige mijlen van daar gelegen, daar sy naer toe streefden, onder schijn van voeder te halen, en daar sy doodt geslagen, gebrandt, geschonden en geplondert, en de wijngaarden, hoven en tuinen verwoest hebben, sonder acht te nemen noch op onse Sauvegarden, noch op die van hun Oversten, en daar sy met soo groote onmenschelijkheid en baldadigheit huis hebben gehouden, als of sy openbare vyanden hadden geweest, sonder de kerckhoven, kerken, kastelanyen, vlekken te verschoonen, ja selfs niet de beslote steden, die sy ten meestendeel door aansienelijke Oversten beleid, opëischten, en met geheele drommen aantastten; overweldigende en handelende op soodanige wyse, als wy alreê gesegt hebben, de plaatsen, daar, by gebrek van krijgsvolk, en vaardige onderstant, die 't ons onmogelijk was in soo veel plaatsen te senden, d'inwoonders en lant-lieden, die sich daar binnen hadden begeven, niet machtig genoeg waren om sich te beschermen.

Wy hebben tot verscheide malen onse klachten aan 't Hof van Vrankrijk, en aan de Generalen van des selfs krijgsbenden, hier over gedaan, gelijk oock over d'andere gewelden en baldadigheden, die sy op onse landen hebben bedreven, tegen het verdrach van Munster, en tegen de versekeringen, die door het selfde Hof, en door des selfs {p. 34} Oversten daar af aan ons gegeven waren. Maar tot noch toe is 't ons onmogelijk geweest eenige voldoening hier af te bekomen. Sy waren vernoecht met aan ons t'antwoorden, dat men d'oorsaak van de deurtocht deser krijgsbenden deur de landen van 't Kayserrijk, en deur onse gewesten, met d'ongevallen, die daar

uit gevolgt waren, nergens anders aan kon toeëigenen, als aan het besluit, het welck de Kaiser genomen had, van een heir in 't Kaiserrijk te voeren, om de Nederlanden by te staan; dat de reden van d'oorlog die dit dus verëischte; en dat men aan de krijgsbenden belast had daar goede ordening te houden, maar dat het onmogelijk was sulken soo nauwkeurighlyk in soo groot een heir te onderhouden. Dit heeft aan ons stoffe van te vreesen gegeven dat de saken niet daar by sullen blyven, en dat, als het platte lant bedorven is, gelijk men sulks alreë ten meestendeel siet, de steden, de besette vastigheden, en de kasteelen, die ons noch overgebleven zyn, wechgenomen sullen worden, by gebrek van krijgsbenden om hen te verdedigen; dewijl'er geen anderen in zijn, als d'inwoonderen, eenige krijgslieden van 't landt, en de genen die sich van buiten daar in hebben vertrokken: gelijk men sien kan uit het afschrift (hier neffens gevoegt) van het verhaal van onse geheime Raat, en van de Heer van Steinkallenfels, onse groote Hof-meester, die sich by 't heir van Turenne onthoud: in voegen dat, als alles verdorven is, onse vestingen groot gevaar sullen loopen van in andere handen te vallen, by gebrek van middelen om hen te verdedigen. Wy bevinden ons dieshalven ten hoogsten verplicht om een brede vertooning daar af aan de Standen, te Regensburg vergadert, te doen, en sulks aan hen bekend te maken, en bidden u dat hy belieft aan de Gemachtichden, die ghy daar hebt, te bevelen ons daar in, van {p. 35} uwent wegen, en van wegen de Kreitsen, behulpsaam te wesen. Maar dewijl de voorstellingen, die men daar door, na de besluiten, die de Standen daar nemen, altijd seer langwijlig zijn, en wy dieshalven geen vaardige bystant daar af kunnen verhopen, en dewijl de constitutien van 't Kaiserrijk, d'ordonnantie van d'executie, en het vrede verdrach van Munster meëbrengen, dat de Kreits, daar in d'aangetaste Staat legt, en d'andere geburen, de selfde vaardighlyk moeten bystaan, om 't gevaar, daar meë sy gedreigt word, te voorkomen; en dewijl het onmogelijk is eenige onderstant van de Beneden-kreits en Rijns, die alreë verdorven is, te bekomen, en de geen van de boven Kreits, daar in onse Staten zijn, te vergaderen, uit oorsaak van 't verschil, 't welck daar over de Directie is, en over eenige andere dingen, soo bidden wy u als, onse Vrienden, Neven en Geburen, en als Directeurs van de geburige Kreits van Swaben, alle mogelijke pogingen aan te wenden, om de selfde te verplichten tot op het spoedigste onderstant van duisent mannen te voet, en hondert te paart van sijn krijgsbenden, met de nodige krijgsoversten, aan ons te doen, om te beletten dat men onse landen wijder verwoest, en om 't gevaar te voorkomen, daar in men vervolgens de posten van belang bloot gestelt sal sien, die wy op de Nekker, en op de Rijn inhouden, soo tot de sekerheit van onse Staten, als van die van 't Kaiserrijk. Wy hebben het selfde versoeck aan de Vorsten Directeurs van de Kreits van Frankenlant gedaan, die hun bystant niet aan ons sullen weigeren. Wy verhopen dat gy soo veel te spoediger d'uwe aan ons sult toestaan, als de selfde tot de sekerheit en behouding van dese Kreits, van die van onse geburen, en van 't geheel Kaiserrijk sal kunnen dienen; dewijl sulks d'insicht is van het Vrede-verdrach {p. 36} van Munster, en van de Constitutien van 't Kaiserrijk. Wy verplichten ons onderling uw krijgsbenden aan u weder te senden, soo haast het gevaar voorby sal wesen, en u ook uit alle ons vermogen te helpen, soo dikwijls en menigmalen als ghy, of uw Kreits sulks van node sal hebben. Wy verwachten op het spoedigste uw besluit, dewijl de saak parst, en zijn, &c.

Uit Frederiksburg, de 4 van November, 1673.

Copye van een brief van de Heer Keurvorst Paltsgraaf aan sijn Kaiserlijke Majesteit, gedachteekent de 28. van December, 1673.

IK ben genootsaakt aan sijn Kaiserlijke Majesteit, met alle d'onderstelling, die ik aan hem verplicht ben, mijn saak bekend te maken, die hy sonder twijffel alree verstaan sal hebben, dat is dat de Gouverneur van Philipsburg, en andere krijgsbenden van Vrankrijk, met hun krijgs-oversten, in het Palts-graafschap van de Rijn, en in andere landen van 't Kaiserrijk, op verscheide wijzen d'algemene vrede, en d'andere Constitutien van 't Kaiserrijk, en voornamelijk het vrede-verdrach van Munster hebben gebroken, wat versekering, soo by monde, als by geschrift, daar tegen aan ons gedaan is, schoon wy nooit gebrekkelyk in 't ontsach, dat wy aan Vrankrijk schuldig zijn, en tegen de vrientschap van het selfde Hof geweest hebben, sonder eenige stoffe van misnoegingh aan 't selfde te hebben gegeven. Uw Kaiserlijke Majesteit sal uit d'afschriften, hier by gevoegt, het

versoek konnen sien, 't welk ik aan de Kreitsen van Frankenlant en Swaben, conform de Constitutien van 't Kaiserrijk, gedaan heb, uit oorszaak van de gewelden, die my door dese krijgsbenden aange- {p. 37} daan zijn, en op de tegenwoordige gelegenheit. Ik verwacht'er een vaardig besluit af, en dat sy de gerechtige eisch, die ik aan hen gedaan heb, aan my sullen toestaan. Maar ik heb'er tot noch toe niet af ontfangen, dan een antwoord, die noch niets tot mijn voordeel besluit. Dit verplicht my dat ik my tot uw Kaiserlijke Majesteit keer, als Hooft van 't Kaiserrijk, en mijn Leenheer, om tot hem seer ootmoedelijke te bidden, gelijk ik doe, dat het hem belieft aan mijn Heer de Bisschop van Eichstad, syn voornaamste Gemachtigde in de Rijksvergadering van Regensburg, te recommanderen, dat het hem belieft mijn saak ter baan, en ter berading te brengen, en de Kreitsen, die naast aan mijn Staten zyn, aan te porren tot de bystant, die ik van hen versoek, aan my toe te staan; dewijl de parssende noot my niet toelaat de selfde van alle de Standen van 't Kaiserrijk in 't algemeen, daar af de besluiten soo langzaam in de Rijksvergadering zyn, te verwachten. Ik bid hem ook, aan syn krijgsoversten te bevelen goede correspondentie met my in 't gevaar, daar ik in ben, t'onderhouden; en my met uw krijgsbenden by te staan, als ik hen sal versoeken, gelijk d'omstandigheden van de tijt en plaats souden konnen vereisschen. En dewyl dit seer grootelijks dienstig kan wesen tot de beschermer van een getrou Keurvorst, tegen de verdrukking van een uitheemsche macht, en tot onderhouding van de vrede, die men so dier in Duitslant heeft gekocht, en dewijl dit een loffelijk en waardig werk sal zyn voor het merkteken van uw Kaiserlijke Majesteit, so twijffel ik niet hier aan, of sy sal aan my een versoek toestaan, daar af ik alle mogelijke dankbaarheid sal bewysen, en die ik in alle voorvallen door mijn seer ootmoedige diensten sal betuigen. Hier op, &c.

Te Frederiksburg, den 28 van December, 1673.

{p. 38}

Copie van sijn Kaiserlijke Majesteit aan de Heer Keurvorst Paltsgraaf, gedagteekent de negentiende van Ianuarius, 1674.

Uit de brief, die van uwent wegen, d'achtentwintigste van December gedagteekent, aan my geleverd zyn, heb ik in 't lang verstaan de gewelden, die Vrankrijk u, in uw Staten, aandoet, sonder dat gy eenige oorszaak daar toe aan hen hebt gegeven, en dat sy u verplicht hebben d'onderstant der twee geburige Kreitsen, van Frankenlant en Swaben, te versoeken, en u tot my te keeren, om my te bidden niet alleenlijk uw saak ter baan, en in de Rijksvergadering van Regensburg in berading te brengen, maar selfs tot uw voorstant de bystant der geburige Kreitsen van uw Staten aan te porren, en aan mijn krygsoversten te bevelen correspondentie met u te houden, en onderstant aan u te doen, als ghy sulks van hen versocht sult hebben. En gelijk ik vooreerst bedroeft ben van dat de dingen, daar toe gy geen stoffe gehad hebt om hen te verwachten, u soo onverwacht overgekomen zijn, en gelijk meer en meer blijkt uit de gewelden, die Vrankrijk u aandoet, dat alle des selfs beradingen, en alle syn handelingen nergens anders toe strekken, dan tot de verdrukking van de Duitsche vryheit, en van het geheel Kaiserrijk, en dat by gevolg te wenschen sou wesen, dat alle de genen, die Leden daar af zyn, d'ogen openen, en hun heirkrachten by de genen voegden, die ik in 't Kaiserrijk heb, om sich gesamentlijk daar tegen te stellen, gelijk hun plicht hen daar toe verplicht, en door dese middel het gevaar, daar meê het Kaiserrijk gedreigt word, te voorkomen; soo had de Heer Bisschop van Bambergen niet soo haast d'inhout van uw brief aan my verthoont, of ik heb hem sedert de tiende van December, ver- {p. 39} maant, met de Vorsten Directeurs van de Swabische Kreits, in hun Kreitsen te weech te brengen dat hy de vaardige bystant, die gy van hen versoekt, mocht ontfangen; en ik heb aan mijn Commissarissen te Regensburg bevolen dat sy de memorien en geschriften, die gy 'er soud mogen vertonen, op het tapyt en in beradingh souden brengen: Ja ik gaf last aan Jem Henry Schuts, een mijner Raden, en mijn Gedeputeerde in de vergadering van de Kreits van Franckenlandt, dat hy het versoek, 't welck hy daar deed, sou vorderen, en daar in behulpsaam zyn, om u het selfde te doen verwerven. Ik laat noch niet na om het met dese ordinare, te recommanderen aan de Heer Bisschop van Eichstad, en aan de Heer Keurvorst van Ments te schrijven, om hem te bidden de nootsakelijke ordeningen daar in te stellen; in voegen dat hy een besluit, 't welk gunstig voor u is, daar uit moogt bekomen. Voorts, gy moogt staat maken op de bystant, en bescherming, die ik aan u beloof. Sy'eraf versekert, en dat ik in mijn krijgsraat

nootsakelijke ordening sal stellen tot de correspondentie van mijn krijgsoversten, en tot de bystant, die gy van my versoekt. Waar op &c.

Te Wenen, de 19 van Ianuarius, 1674.

Copie van d'ordering sijner Kaiserlijke Majesteit aan de Heer I. H. Schuts van Pheilstatt, sijn Raatsheer, gedachteekent de veertiende van Ianuarius, 1674.

EN om dat de Heer Bisschop van Bamberg, op de sevenëntwintigste van November lesteleden, d'inhout der brieven heeft vertoont, die de Heer Keurvorst Paltsgraaf, de veertiende van de {p. 40} selfde maant gedachteekent, aen hem had geschreven, gelijk ook aen de Heer Ceurvorst van Brandenburg, als Vorsten Directeurs van de Kreits, soo over de vyandlijke daden, die 't heir van Turenne in syn Staten had bedreven, daar het gebrand, gedoot, verdelgt, &c. had, als over de bystant, die hy van hen versocht, gelijk ook hier over, dat de marsch van Turennes heir, en de tochten der besetting van Philipsburg oorsaak gaven van te vreesen dat syn Staden [lees: Standen] of eenigen van syn geburen onvoorsins aangetast souden worden; hoewel de gesteltheit der saken een weinig verandert is, sedert dat de krijgsbenden van Vrankrijk uit het Paltsgraefschap zyn vertrokken: soo twijffelen wy geensins hier aan, dat de Standen niet alleenlijk de geseite Ceurvorst, als sy daar toe versocht worden, in syn noot sullen bystaan, maar ook alle d'anderen, syn geburen, die mede hulp van noden sullen kunnen hebben, gelijk hy, volgens de Constitutien van 't Kaiserrijk, naar d'ordering van d'executie, en volgens het Vrede-verdrag van Munster.

Copie van de voorstelling, op de vierëntwintigste van Ianuarius, 1674. door de Heer Schuts van Pfeilstatt, Raatsheer van sijn Kaiserlijke Majesteit, aan de Kreits van Frankenlant, te Neurenburg vergadert, gedaan.

WYders, men heeft aen syn Kaiserlijke Majesteit het geen vertoont, 't welk de Heer Ceurvorst Paltsgraaf aen de Heeren Vorsten, Directeurs van dese Kreits, heeft geschreven, soo over de vyandlijke daden, die Turennes heir in syn Staten had bedreven, daar het gebrand, gedoot, verdelgt, &c. had, als over de bystant, die hy van hen had versocht; gelijk ook over 't gevaar, daar voor men te vreesen had, namelijk dat syn Staten, of eenigen van syn geburen, en door de Marsch van Turennes heir, en door de tochten der besetting van Philipsburg onvoorsiens aengetast souden worden; hoewel de gesteltheit der saken een weinig verandert is, sedert dat de krijgsbenden van {p. 41} Vrankrijk uit het Paltsgraefschap zyn vertrokken. Syn Kaiserlijke Majesteit twijffelt geensins hier aen, dat de Standen niet alleenlijk de geseite Ceurvorst Paltsgraaf, maar ook alle d'andere geburen, die sich in een selfde staat bevinden, als hy, sullen bystaen, volgens de Constitutien van 't Kaiserrijk, naar d'ordering van d'executie, en volgens het Vrede-verdrag van Munster.

Copie van 't besluit van de Kreits van Frankenlant, op de voorstelling van de Heer Schuts van Pfeilstatt, gedachteekent de sevenentwintigste van Ianuarius, 1674.

BOven dat is met eenparige stemmen besloten het besluit, met de Kreitsen, soo van boven, als neder Saxen, te Mulhausen genomen, tot onderlinge bescherming, uit te voeren, en tot dadelijkheit te brengen, en aan de Heer Ceurvorst Paltsgraef onderstant te doen, als hy sulks sal versoeken, gelijk ook aen alle d'andere Standen, die de selfde van node sullen hebben.

Extract uit een brief van de Heer de Vaubrun, aan d'Abt Granvelle geschreven, de 2. van Maert, 1674. gedachteekent.

DE Heer van Bethune bevind sich by de Heer Ceurvorst Paltsgraef, om de verovering van Germersheim te verontschuldigen, met de Copie van 't verdrag, dat hy met de Kaiser gemaakt heeft, en dat de veertiende van Januarius gedachteekent is; door 't welk de Heer Ceurvorst Paltsgraef sich verplicht de vesting Germersheim in sijn handen te leveren, en hy van sijn zijde een somme gelts, en twee duisent mannen te voet, en vijfhondert te paert aen de Heer Ceurvorst te bestellen. Sie daer gelegenheit om onse handel te rechtvaardigen.

{p. 42}

Extract uit een brief van de Heer de Vaubrun, gedagteekent de tweede van Maert, 1674. aan d' Abt Granvelle geschreven.

MYn Heer van Bethune bevind sich by de Heer Cheurvorst Paltsgraef, om de verovering van Germersheim by hem te rechtvaardigen, met aan hem te vertoonen de Copye van 't verdrach, 't welk hy met de Kaiser gemaakt heeft, en de veertiende van Januarius geteekent is; door 't welke de Heer Ceurvorst Paltsgraef sich verplicht de vesting van Germersheim in des Kaisers handen te stellen, daar voor de Kaiser sich weêr verbind een somme gelts, en twee duisent mannen te voet, beneffens vyf hondert Ruyters, aan de Heer Ceurvorst te leveren. Sie daar middel om onse handel te rechtvaardigen.

Extract uit d' Antwoort van sijn Keurvorstelijke Hoogheit aan de Hertog van Orleans, gedagteekent d' eenentwintigste van Februarius, 1674.

MEn geeft voor in Vrankrijk, dat ik met de Kaiser een verdrag in 't Latijn heb gemaakt van twee voornamen Bedienaars van sijn Kaiserlijke Majesteit, en van mijn Secretaris van Staat geteekent, door 't welk ik my gantschelijk en regelrecht tegens de Coning verbonden sou hebben. Ondertusschen kan men lichtelijk sien uit de Copye, die de Heer Markgraef van Bethune daar af aan my behandigt heeft, dat dit niet anders is, dan een project, of ontwerp, van 't welk ik mag versekeren, dat ik het te vooren nooit gesien, en veel minder geratificeert heb. Wijders blijkt dat het geen, 't welk ik te Weenen heb doen handelen, sich niet wijder uitstrekt, dan dat ik door de brief, die ik aan de Kaiser heb geschreven, onderstant van hem heb versocht, toen de Fransche heiren in het Paltsgraefschap op soodanig een wijze leefden, als aan alle de werelt bekend is; dat als 't geen, 't welk ik van die {p. 43} zijde versocht, of gehandelt heb, conform is met het Vredeverdrach van Westfalen, en met de Constitutien van 't Kaiserrijk, en dat ik Germersheim nooit aan sijn Kaiserlijke Majesteit heb willen overgeven, onder wat naam het ook mogt wesen. Indien ik dit voorneemen had gehad, soo sou ik ten minsten wel versorgt hebben dat men dese plaats niet soo lichtelijk overvallen had. Ja schoon'er eenig fundament van waarheit in dese dingen was, soo dunkt my echter dat de Coning, soo dikwils aan my betuygt hebbende dat hy soo grootelijks tot my genegen was, en geen uitwerking daar tegen, in gevolg van het verdrach, of andersints gesien hebbende, my eerst behoorde te hooren, eer hy tot dadelijkheit uitborst, door soodanige Officieren, die, niet genoeg achtende dat sy my overvallen hebben, my noch moris willen leren, gelijk gy uit de Copye van een brief, die ik hier neffens send, sult kunnen sien. Eindelijk, ik geef aan u te bedenken wat gunst ik van sijn Majesteit te verwachten sal hebben, die ik nooit sal kunnen genieten, dewijl ik niet sou kunnen besluiten tot allen oogeblikken d'uitwerkingen der quade eigensinnigheden van eenig Bedenaar, Intendant en Commandant der krijgsbenden, en der plaatsen op my te nemen tegen 't recht van mijn geboorte, het Vredeverdrach, en de welstant en rust deser landen.

Extract uit een brief van de Heer Maareschalk van Steincallenfels aan de Heer van Bethune.

GY sult uit dit Extract kunnen sien hoe veel men sich op uwe versekeringen mag vertrouwen; dewijl de Heer de Vaubrun aangevangen heeft het geen te doen, 't welk hy terstont na uw eerste vertooning gedaan heeft, daar in gy niets stelliglijk aan sijn Ceurvorstelijke Hoogheit hebt gestelt; en bygevolg had gy ook geen stellige antwoord van hem te verwachten, &c. Voorts, overweeg of sijn Ceurvorstelijke Hoogheit niet in de sekerheit van sijn plaatsen, die onder een selfde lot, als Germersheim, {p. 44} soudon kunnen vallen. Men heeft ons voor dese maal onverhoeds overvallen; maar gy sult immers toelaten, dat men voortaan tracht sich ten besten, dat men kan, te verdedigen; en men sal, niettegenstaande de swarigheden, die men tegen sulc een groote macht sal vinden, sijn plicht betrachten. Want daar is niets natuurlijkers, als sich tegen sulc een ongerechtige handel te verdedigen, gelijk die van mijn Heeren van Rochefort en Vaubrun is. Eindelijk, mijn Heer, gy sult self wel kunnen oordeelen van onvolvoertelijkheid en veiligheid van uw weêrkeering hier, of te Heidelberg, selfs terwijl men segt dat'er veel stukken geschuts, met veel voetvolk, tot een nieuwe aanslag, van Brisach naar Philipsburg sijn gekomen.

Extract uit een brief van de Heer Markgraef van Bethune aan zijn Keurvorstelijke Hoogheit, van d'elfde van Maert, Nieuwe Stijl, 1674.

MAar ik belijde aan uw Hoogheit dat ik ten hoogsten verbaast ben van dat ik uit een brief van de Heer Steincallenfels verstaë, dat'er voortaan geen veiligheid voor my in uw Staten is. Uw Hoogheit weet al te wel wat achting men aan de character, die ik by u bekleed, verplicht is, &c. Ik ben niet minder verwondert van dat het u belieft heeft de Heer van Steincallenfels te gebruiken, om aan my een extraordinaris antwoord te doen, die ik niet wil, en niet moet, dan van u alleen, verwachten. Uw Hoogheit sal goet vinden dat ik aan hem mijn rechtvaerdige klachten over dese beide dingen doe. Ik sal hier op sijn antwoord verwachten, eer ik sijn Majesteit hier af bericht.

Extract uit een brief van sijn Keurvorstelijke Hoogheit de Heer Paltsgraef, aan de Markgraef van Bethune, gedagteekent de seste van Maert, 1674. Oude Stijl.

MYn Heer, ik heb uw brief van d'elfde van dese maant, volgens de Nieuwe Stijl, ontfangen, en {p. 45} sal daar op aan u seggen, dat u wel sal heugen dat de Heeren van Rochefort en Vaubrun, weinig dagen na dat gy de Commissie, die gy van de Christelijkste Coning had, aan my had verthoont, mijn stat en kasteel van Germersheim opëischten en innamen, en andere vyantlijke daden bedreven, gelijk alle de werrelt weet, om dat gy vervolgens tot my seide dat'er in de Staat, daar in de saken stonden, niets te seggen was, sonder nieu bevel van de Coning. Wat het overige aangaat, 't is waar dat ik over 't ongelijk, dat my aangedaan is geklaagt heb, en toen gy my voorstelde dat gy u, als een besonder vriend, daar toe wilde laten gebruiken, heb ik het selfde aan uw believen gestelt, en u daar toe niet versocht, &c. En dewijl de Heer Courtin versekert heeft, volgens het extract, dat men aan u heeft behandigt, op 't welk gy niet aan my antwoord, dat de Heer de Vaubrun niets aangevangen heeft, dan volgens 't geen, dat gy aan hem bekent hebt gemaakt; soo moet men hier uit gissen, dat hy hier in niets, dan door uw raden, gedaan heeft. Wijders, ik geef te bedenken of d'overweging, die de Heer Steincallenfels begeert heeft dat gy over weërkeering soud maken, sonder echter u iets voor te schrijven, een gebrek van eerbiedigheid tot een groot Coning is; dewijl gy eerder als een man verscheent, die d'oorlog in mijn lant bracht, dan als een Bedenaar, tot een verdrach gesonden. Maar als men van de zijde van Vrankrijk sal hebben betuigt, en goede sekerheit gegeven, dat men niets voorgenomen heeft, gelijk het geen, dat sedert eenige tijt herwaarts gebeurt is, aan de werrelt toont, soo sal ik met alle eerbiedigheid, die ik aan sijn Christelijkste Majesteit verplicht ben, het geen ontfangen, 't welk hem hier op sal believen aan my bekent te maken, en selfs met vermaak d'overyling vergeten, die gy in den handel hebt betoont, onder schijn van dat ik my aan 't Hooft van 't Kaiserrijk heb gevoegt, en des selfs onderstant versocht, volgens het geen, dat ik verplicht ben, van 't welk een veel aanmerkelyker macht, als die van dese {p. 46} grijpvogels, of selfs hun voorstanders en vrienden in 't Hof, die hen ontsaghelyk willen maken, met beroerte, in dese gewesten te verwekken, my nooit, dan met het leven, sal konnen afrukken.

Advijis der Standen van 't Kaiserrijk, over de klachten van de Heer Keurvorst Paltsgraef, en van eenige andere Standen, uit oorszaak van 't geweld, door de Kroon van Vrankrijk hen aangedaan, gedagteekent d'eenëndartigste van Maert, en de vyfentwintigste van Apil [lees: April].

Van de eenendartigste Maert, 1674.

DE drie Collegien van 't Kaiserrijk, door het bevel, 't welk d'achtiende van de loopende Maant aan hen verthoont is, gesien hebbende wat sijn Kaiserlijke Majesteit belieft heeft, door de Heer Bisschop en Vorst van Eichstat, sijn eerste Gemachtigde in dese Rijksvergadering, aan hen te doen voorhouden, op de gesteltheden van de tegenwoordige tijt, die dagelijks gevaerlijker worden, en besonderlijk op de vyandelijke daden, die men tegen de Heer Ceurvorst Paltsgraef heeft gepleegt, hebben terstont daar op geraatpleegt, en niet versuimelijc geweest in nootsakelijke opmerkingen daar op te nemen. En gelijk sy seer ootmoedige dank aan sijn Kaiserlijke Majesteit bewijzen, over de vaderlijke vlijt, die hy besteed tot de behoudenis van 't Kaiserrijk, en tot de herstelling van de gemeene Vrede en gerustigheid, soo oordeelen sy ook dat het seer billik is, volgens de Constitutien

van 't Kaiserrijk, niet alleenlijk aan sijn Ceurvorstelijke Hoogheit de Heer Paltsgraef onderstant te doen, maar ook aan alle d'andere Standen van 't Kaiserrijk, die sich verdrukt bevinden door de gewelden, de welken de vremdelingen hen aandoen; op dat sy daar af bevrijd mogen worden, en sich tegen alle de stormen beschuttende, die hun vyanden tegen hen soudē konnen {p. 47} verwekken, de selfde vrede en rust soudē mogen genieten, die d'ander Vorsten en Standen van 't selfde Kaiserrijk noch genieten. Om dese oorsaak heeft men geoordeelt dat het nootsakelijk was een volkomen besluit te nemen tot de gemene sekerheit, en om in de Kreitsen, die hun aandeel niet daar afhebben, krijgsbenden te werven, en boven al t'arbeiden tot de samenvoeging en enge vereeniging van 't hooft met sijn leden. Dit is 't geen, 't welk de Bedienaars, Gedeputeerden en Afgesondenen der Ceurvorsten, Vorsten en Standen aan d'eerste Commissaris van sijn Kaiserlijke Majesteit, aan de welk sy sich recommanderen, hebben willen bekent maken.

*Te Regensburg,
d'31. van Maert, 1674.*

Van de 25. van April, 1674.

DE Bedienaars, Gedeputeerden en Afgesondenen der Ceurvorsten, Vorsten en Standen van 't Kaiserrijk in de tegenwoordige Rijcxvergadering, door het bevel, 't welk d'eerste Commissaris van de Kaiser op de twintigste van de loopende Maant, aan hen vertoont heeft, het besluit gesien hebbende, 't welk sijn Kaiserlijke Majesteit belieft heeft op het Advijs, d'eenendartigste van de voorgaande Maant aan hem gegeven, te nemen, zijn voort in raatpleging getreden, soo over dese saak, als over de brief, die van de Heer Ceurvorst Paltsgraef, op d'inval in sijn Staten, aan hun geschreven en overgelevert is, daar af de Cope hier neffens is gevoegt.

En dewijl alles bestaat in bestiptelijk het besluit uit te voeren, 't welk men genomen heeft, volgens het leste Advijs van 't Kaiserrijk, hier boven gedacht, op d'approbatie, die sijn Kaiserlijke Majesteit daar toe heeft gegeven; soo heeft men besloten met alle mogelijke vlijt daar in t'arbeiden, op dat men eindelijk het stuk van de gemeene sekerheit sou konnen sluiten, en tot sijn volmaaktheit brengen. Maar dewijl dit een saak is, die noch {p. 48} lang in verwyling kon gehouden worden, en dewijl men geen tijt moet verliesen, om dat het gevaar dagelijks grooter word, soo heeft men geoordeelt dat het dienstig was de krachten van 't Kaiserrijk ondertusschen by die van sijn Kaiserlijke Majesteit te voegen, die men seer ootmoediglijk bid dat hy de Kreitsen van 't Kaiserrijk krachtiglijk daar toe wil aanmanen, en te weech te brengen, soo by de geenen, die hun krygsbenden alreë vaerdig hebben, volgens de besluiten, die men hier genomen heeft, als by d'anderen, by de welken noch niets daar over is besloten, dat soo wel genen, als de Standen van desen in 't besonder, die alreë de krygsbenden op de been hebben, de welken sy houden moeten, volgens het stuk van d'algemeene sekerheit, hier voor gedacht, hen sonder vertoeven ter plaats, en in de tyt senden, die sijn Kaiserlijke Majesteit, door sijn brieven, tot hun aanmaning strekkende, hen aangegeven sal hebben; om dat de andere Standen der geseide Kreitsen, die de krygsbenden, volgens hun aandeel, niet vaerdig hebben, terstont krygslieden lichten, en soo vervolgens ter selfde plaats senden, om eindelijk aan de Heeren Ceurvorsten, de Paltsgraef, en van Trier, de bescherming, die sy versoeken, te verleenen, en door dese samenvoeging te trachten, de vrede en rust in hun Staten, en in die van hun geburen weêr op te rechten In 't welk men echter de Constitutien van 't Kaiserrijk, en het Vredeverdrach van Munster sal onderhouden, sonder dese hulp-benden van 't Kaiserrijk op te houden, noch hen te gebruiken, om tot een last aan de geburige Standen te wesen, en Brantschattingen, of andere dingen van hen te vorderen, maar sich conform de geseide Constitutien te dragen.

*Te Regensburg, de 25.
van April, 1674.*

EYNDE.